

Inregistrările audio sau video și mijloacele materiale de probă

A) înscrisurile

a) Noțiune

În procesul penal, înscrisurile ca mijloc de probă, sunt acte scrise care cuprind fapte și împrejurări care pot servi la aflarea adevărului într-o cauză penală (art. 89 C.proc.pen.). În acest sens, constituie mijloace de probă înscrisurile care, prin conținutul lor confirmă sau infirmă existența infracțiunii, persoana care a săvârșit-o, împrejurările săvârșirii ei (existența circumstanțelor agravante sau atenuante, datele ce caracterizează persoana partilor). Spre deosebire de materia civilă, în procesul penal, înscrisul, ca mijloc de probă, are un rol mult mai redus. Prin excepție, adulterul nu se poate dovedi decât prin proces-verbal de constatare a infracțiunii flagrante sau prin scrisori care emana de la sotul vinovat (art. 304 alin. 4 C. pen.) În sfera înscrisurilor - ca mijloace de probă în procesul penal - intra numai acele obiecte pe care sunt marcate semnele scrierii fonetice (reprezentarea prin semne grafice a sunetelor și cuvintelor dintr-o limbă). În literatură de specialitate, înscrisurile au fost clasificate după mai multe criterii:

- *dupa sursa din care provin*, pot fi înscrisuri care provin de la parti sau alte persoane (scrisori, chitanțe, jurnale personale etc.) și înscrisuri care provin de la institutii (acte de stare civilă, de studii, adeverințe etc.);
 - *dupa modul cum pot fi folosite* (în original sau în copii certificate);
 - *dupa scopul urmărit prin întocmirea lor*, înscrisurile pot fi necaracterizate și caracterizate. Sunt înscrisuri necaracterizate orice obiecte care conțin diferite mențiuni scriptice din care pot fi obținute elemente de fapt susceptibile de a servi la aflarea adevărului în procesul penal, fără să fi fost întocmite anume pentru a servi ca mijloc de probă (spre exemplu, întocmirea unui contract de vânzare-cumpărare are loc întotdeauna numai cu scopul de a se dovedi înstrăinarea și, respectiv, achiziționarea unor bunuri în circuitul civil). Înscrisurile caracterizate sunt cele întocmite anume pentru a servi ca mijloc de probă (spre exemplu, procesele-verbale de cercetare a locului săvârșirii infracțiunii încheiate de organele judiciare). O altă distincție s-a făcut între următoarele categorii de înscrisuri:
 - care dovedesc existența unor stări, situații, raporturi juridice care constituie situații-premisa ale unor infracțiuni (de exemplu, contractul de depozit sau mandat care dovedește raportul juridic patrimonial existent în cazul infracțiunii de abuz de încredere);
 - Înscrisurile care conțin o informație, o recunoaștere, o relatare cu privire la faptuitor, la fapta sau la împrejurările comiterii acesteia (de exemplu, scrisori prin care inculpatul da instrucțiuni unor complici cu privire la comiterea faptei);
 - înscrisuri care au servit la săvârșirea unei infracțiuni în cazul când se are în vedere conținutul lor scriptic, și nu materialitatea lor (de exemplu, un denunț mincinos).
- Înscrisurile care poartă o urmă a faptei săvârșite sau care au fost folosite la săvârșirea infracțiunii ori care constituie produsul acesteia *nu fac parte* din categoria mijloacelor de probă scrise, ele constituind mijloace de probă materiale. În sensul art. 94 și 95 C.proc.pen. Înscrisurile pot fi prezentate organului judiciar de către parti, pot fi descoperite cu ocazia perchezițiilor, a cercetării la fața locului sau pot fi predate, la cererea organului judiciar, de către persoana fizică sau persoana juridică care are în posesie asemenea înscrisuri.

b) Procesele-verbale

Un loc deosebit în cadrul înscrisurilor ca mijloace de probă îl ocupă procesele-verbale.

În cadrul activității de cercetare penală, organele judiciare fac unele constatări fie cu privire la existența infracțiunii și la împrejurările în care a fost săvârșită, fie cu privire la îndeplinirea unor acte procedurale efectuate în cursul procesului penal (perchezitii, reconstituiri etc.) Înscrisurile în care sunt consemnate toate aceste date și elemente de fapt constatate de organu! Judiciar se numesc *proces-verbale*.

Potrivit art. 90 C.proc.pen., procesele-verbale, ca mijloace de probă în procesul penal, sunt încheiate de către organele de urmărire penală sau de către instanța de judecată. De asemenea, poate constitui mijloc de probă procesul-verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare de către poliția judiciară, precum și de alte organe de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, anume desemnate. Pot încheia

proces-verbale și organele de constatare prevăzute în art. 214 și 215 C.proc.pen,

Potrivit art. 91 C.proc.pen., procesul-verbal trebuie să îndeplinească anumite condiții de fond și de formă.

Procesul-verbal cuprinde trei părți:

- *partea introductivă*, care cuprinde data și locul unde a fost încheiat; numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie; numele, prenumele, ocupația și adresa martorilor asistenți, când există;

- *partea descriptivă*, care cuprinde descrierea amănunțită a celor constatate, a măsurilor luate, datele de identificare a persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiectele și explicabile acestora, precum și alte mențiuni pe care legea le cere pentru anumite cazuri ;

- *partea finală*, referitoare la semnarea procesului-verbal pe fiecare pagină și la sfârșit de către ele care îl încheie, precum și de martorii asistenți și de către persoanele la care se referă. Dacă vreuna din aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta. Încălcare dispozitiilor legale privind condițiile de fond și de formă ale procesului-verbal atrag sancțiunea nulității absolute sau relative.

S-a stabilit - în practica judiciară - că nulitatea relativă a unui proces-verbal poate fi înlăturată dacă conținutul acestuia este confirmat și prin alte mijloace de probă.

c) Valoarea probantă a Înscrisurilor

În reglementarea Codului nostru de procedură penală, înscrisurilor -• ca și proceselor-verbale - nu li se acordă o valoare probantă preferențială în raport cu celelalte mijloace de probă. Cu toate acestea, având în vedere că aceste înscrisuri emană de la autorități, organele judiciare le acordă încredere ca exprimă adevărul, în măsura în care nu sunt contestate.

Organul judiciar are deplină libertate să acorde sau nu încredere unui înscris sau proces-verbal, însă este obligat să motiveze de ce a ajuns la acea convingere⁴³. Dacă consideră că faptele și împrejurările consemnate în scris nu corespund adevărului, organele judiciare au posibilitatea să le înlăture din ansamblul probator.

B) Interceptările și înregistrările audio sau video

a) Noțiune și importanță

În vederea armonizării legislației noastre procesual-penale cu prevederile legislației europene, dar și pentru o mai eficientă combatere a infracțiunilor privind siguranța națională a României s-a reglementat în Codul nostru de procedură penală procedura interceptărilor și înregistrărilor audio și video.

Noua reglementare a instituit, totodată, un riguros sistem de garanții, menite să asigure și să dea eficiență prevederilor Convenției europene a Drepturilor Omului și ale Constituției României referitoare la inviolabilitatea secretului corespondenței și a mijloacelor de comunicare ale unei persoane. În acest sens, s-au stabilit condiții stricte de efectuare și utilizare, în cadrul procesului penal, a interceptărilor și înregistrărilor audio sau video:

- cazurile si conditiile în care se poate utiliza acest procedeu probator sunt strict si limitativ prevazute de lege (art. 91¹ alin. 1 si 2 C.proc.pen.);
- durata pentru care se da autorizatia interceptarii si înregistrarii, prelungirea acesteia, precum si durata maxima a înregistrarilor sunt fixate prin lege;
- consemnarea si certificarea înregistrarilor;
- posibilitatea verificarii prin expertiza tehnica a înregistrarilor efectuate. In literatura de specialitate, interceptarile si mregistrarile pe banda magnetica a convorbirilor, precum si înregistrările de imagini sunt definite ca mijloace de investigate utilizate de organele de urmarire penala in vederea descoperirii infractiunilor, a identificarii infractorilor si a stabilirii adevarului în procesul penal. Realizarea mregistrarilor operative, audio sau video, asigura obtinerea unor probe indispensabile, uneori unice, pentru elucidarea cauzei penale în curs de cercetare sau chiar pentru descoperirea de noi infractiuni. Practica de urmarire penala a relevat, si in Romania, utilitatea înregistrarilor audio si video in clarificarea unor activitati infractionale complexe, savarsite in domeniul afacerilor si a infractiunilor de coruptie conexe criminalitatii economico-financiare.

b) Conditile de efectuare ale interceptarilor si inregistrarilor audio sau video

Art. 91¹, 91³ si 91⁴ C.proc.pen. instituie cadrul legal de efectuare a interceptarilor si înregistrarilor, audio sau video, stabilind strict conditiile si cazurile pentru dispunerea si utilizarea acestora:

- sa existe date sau indicii temeinice privind pregatirea sau savarsirea unei infractiuni. Prin „date” se înțeleg orice informatii obtinute prin orice mijloace legale, privind pregatirea sau savarsirea infractiunii. Sunt indicii temeinice atunci cand, din datele existente în cauza rezulta presupunerea ca perscana fata de care se efectueaza urmarirea penala a savarsit fapta (art. 143 alin. 3 C.proc.pen.);
- înregistrarea sa priveasca o infractiune dintre cele pentru care urmarirea penala se efectueaza din oficiu, adica cele prevazute expres în alin. 2 al art. 91¹ C.proc.pen.: infractiunile contra sigurantei nationale prevazute de Codul penal si de alte legi speciale; infractiunile de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spalare de bani, falsificare de monede sau aite valori; infractiuni prevazute de Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea si sanctionarea faptelor de coruptie; infractiuni grave care nu pot fi descoperite sau ai caror faptuitori nu pot fi identificati prin alte mijloace ori infractiuni care se savarsesc prin mijloace de comunicare telefonica sau prin alte mijloace de telecomunicatii;
- sa se impuna pentru aflarea adevarului, stabilirea situatiei de fapt sau identificarea faptuitorului neputand fi realizate în baza altor probe. Aceasta conditie se apreciaza de catre presedintele instantei competente sa autorizeze înregistrarea;
- sa existe o autorizatie motivata emisa de presedintele instantei careia i-ar reveni competenta sa judece cauza în prima instanta. Autorizatia se da, la cererea procurorului sau la cererea motivata a persoanei vatamate privind comunicările ce-i sunt adresate în camera de consiliu, pentru durata necesara înregistrării, pana la cel mult 30 de zile si poate fi prelungita, in aceleasi conditii, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputand depasi 30 de zile. Durata maxima a înregistrarilor autorizate este de 4 luni (art. 91¹ aiin. 4 C.proc.pen.). De la regula autorizării activității de înregistrare exists doua exceptii:
- înregistrările prezentate de parti, care pot servi ca mijloace de proba, daca nu sunt interzise de lege (art. 91⁶ alin. 2 C.proc.pen.);
- cea impusa de înlaturarea unor pericole iminente pentru siguranta nationals (art. 15 din Legea nr. 51/1991). Masurile dispuse de instanta trebuie ridicate înainte de expirarea duratei pentru care au fost autorizate, indata ce au încetat motivele care le-au justificat. Instanta va dispune autorizarea interceptării si înregistrării convorbirilor sau comunicărilor prin *încheiere motivate*, care va cuprinde: indiciile concrete si faptele care justifies masura; motivele pentru care masura este indispensabila aflării adevarului; persoana, mijlocul de comunicare sau locul supus supravegherii; perioada pentru care sunt autorizate interceptarea si înregistrarea.

c) Procedura de efectuare a interceptarilor si înregistrarilor audio-video

Dupa evaluarea materialului probator, în cazul în care constata existenta cazurilor si conditiilor prevazute de lege, precum si necesitatea utilizarii acestor mijloace de investigatie în vederea aflarii adevarului, procurorul fie procedeaza personal la interceptarile si înregistrările autorizate, fie poate dispune ca acestea sa fie efectuate de organul de cercetare penala. Persoanele chemate sa dea concurs tehnic la interceptari si înregistrari sunt obligate sa pastreze secretul! operatiunii efectuate, încalcare a acestei obligatii fiind pedepsita potrivit Codului penal. În caz de urgenta, cand întarzierea obtinerii autorizarii ar aduce grave prejudicii activitatii de urmarire, procurorul poate dispune, cu titlu provizoriu, prin *ordonanta motivate*, interceptarea si înregistrarea pe banda magnetica sau pe orice alt tip de suport a convorbirilor sau comunicarilor, dispozitie pe care o comunica imediat instantei, dar nu mai tarziu de 24 de ore.

Instanta trebuie sa se pronunte asupra ordonantei procurorului în cel mult 24 de ore. În cazul în care confirma masura si este necesar, va dispune autorizarea pe mai departe a interceptarii si înregistrarii. Dacă instanța nu confirma ordonanta procurorului, ea trebuie sa dispuna *încetarea*, de îndată, a interceptarilor si înregistrarilor si *distrugerea* celor efectuate.

Pana la terminarea urmaririi penale, instanța dispune aducerea la cunostinta, în scris, persoanelor ale earor convorbiri sau comunicari au fost interceptate si înregistrate, datele la care s-au efectuat acestea.

d) Valorificarea înregistrarilor audio-video

Înregistrările au semnificatia unor procedee probatorii similare constatarilor tehnico-stiintifice sau expertizelor si pot fi valorificate în planul probatiunii prin intermediul procesului-verbal în care sunt consemnate. Astfel, art. 91³ alin. 1 C.proc.pen., arata ca despre efectuarea interceptarilor si înregistrarilor, procurorul sau organul de cercetare penala întocmeste un proces-verbal, în care se mentioneaza urmatoarele:

- autorizatia data de instanța pentru efectuarea acestora;
- numarul sau numerele posturilor telefonice între care s-au convorbirile;
- numele persoanelor care au purtat convorbirile, dacă sunt cunoscute;
- data si ora fiecărei convorbiri în parte;
- numarul de ordine al benzii magnetice sau al oricarui alt tip de suport pe care se face imprimarea.

Convorbirile înregistrate sunt redade integral în forma scrisa si se ataseaza la procesul-verbal, cu certificarea pentru autenticitate de către organul de cercetare penala, verificat si contrasemnat de procurorul care efectueaza sau supravegheaza urmarirea penala. Când procurorul procedeaza la interceptari si înregistrari, certificarea pentru autenticitate se face de către acesta, iar verificarea si contrasemnarea de către procurorul ierarhic superior.

În situatia în care convorbirile s-au desfasurat într-o limba straina, acestea se transcriu în limba romana, prin intermediul unui interpret. La procesul verbal se ataseaza banda magnetica sau orice alt tip de suport care contine înregistrarea convorbirii, sigilata cu sigiliul organului de urmarire penala. În cazul înregistrarii de imagini se aplica aceleasi reguli, cu exceptia redarii în forma scrisa. Despre continutul

înregistrarii video se va face mentiune în cuprinsul procesului-verbal.

Caseta sau rola cu înregistrarea convorbirii, redarea înscrisa a acesteia si procesul-verbal se înainteaza instantei care, după ce asculta procurorul si partile, hotaraste care dintre informatiile culese prezinta interes în cercetarea si solutionarea cauzei, activitate despre care încheie un proces-verbal.

Dacă savarsirea unor infractiuni are loc prin convorbiri si comunicari care contin secrete de stat, consemnarea se efectueaza în procese-verbale separate, prezentarea sau predarea acestora realizandu-se în conditii care sa asigure pastrarea secretului de stat sau a confidentialitatii.

Casetele sau rolele, însoțite de transcrierea integrala si copii de pe procesele-verbale se pastreaza

la grefa instantei, în locuri speciale, în plic sigilat Actuala reglementare a instituit înca o garantie, în sensul ca instanta poate aproba, la cererea motivate a inculpatului, a partii civile sau a avocatului acestora, consultarea partilor din înregistrare si din transcrierea integrala, depuse la grefa, care nu sunt consemnate în procesul-verbal. Inregistrarile care nu au fost folosite ca mijloc de proba în cauza sunt distruse, în baza dispozitiei date de instanta prin încheiere. Celelalte înregistrari sunt pastrate pana la arhivarea dosarului. Inregistrarea convorbirilor dintre avocat si justitiabil nu poate fi folosita ca mijloc de proba.

e) Verificarea înregistrarilor audio sau video

O puternica garantie a probitatii si veridicitatii interceptarilor si înregistrarilor efectuate o constituie posibilitatea supunerii acestora unei expertize tehnice, la cererea procurorului, a partilor sau din oficiu (art. 91⁶ alin. 1 C.proc.pen.). In cazul în care persoana interesata contesta legalitatea înregistrarii judiciare (respectarea dispozitiilor legale privind realizarea înregistrarilor si certificarea acestora), sunt aplicabile dispozitiile art. 278 C.proc.pen., privind *plangerea* contra actelor si masurilor procurorului purtat. In cazul în care se contesta autenticitatea înregistrarii sau continutul acesteia, verificarea se poate efectua prin dispunerea unei expertize criminalistice a vocii si vorbirii care sa se pronunte asupra autenticitatii înregistrarii, asupra identitatii persoanei si a stabilirii eventualei deghizari a vocii si vorbirii, precum si sa depisteze eventualele încercari de falsificare a benzii.

C) Mijloacele materiale de proba

a) Notiune

Odata cu savarsirea unei infractiuni, se produc, în mod firesc, unele schimbari asupra locului savarsirii faptei, asupra obiectelor aflate în acel loc în momentul savarsirii faptei ori sunt uitate obiecte sau lucruri apartinand faptitorului. Toate aceste urme lasate la locul savarsirii unei infractiuni constituie mijloace materiale de proba, care pot furniza informatii indispensabile pentru cunoasterea adevarului într-o cauza.

Potrivit art. 94 si 95 C.proc.pen., mijloacele materiale de proba sunt acele obiecte care contin sau poarta o urma a faptei savarsite sau care pot servi la aflarea adevarului, precum si obiectele care au fost folosite sau au fost destinate sa serveasca la savarsirea unei infractiuni sau obiectele care sunt produsul

infractiunii. In literatura de specialitate, mijloacele materiale de proba au fost împartite în patru grupe:

- obiectele care *contin o urma a faptei* savarsite (de exemplu, în cazul falsului intelectual, contractul de vânzare-cumparare falsificat prin includerea unor clauze care initial nu au existat; înscrisul contrafacut, în cazul falsului material; corpul persoanei careia i s-au aplicat lovituri) sau *poarta o urma a infractiunii* (inculetoarea seifului bancii care a fost sparta; hainele infractorului continand pete de sange; obiectele pe care au rarnas imprimate urme de maini, dinti, de instrumente de spargere etc.);
- obiectele care pot servi *la aflarea* adevarului sunt acelea care, fara a contine sau purta urme ale faptei, au legatura cu acea fapta ori cu intamplari si imprejurari care au precedat-o sau i-au urmat (de exemplu, haina pe care unul dintre participant a uitat-o în casa victimei infractiunii de viol; fotografiile care atesta cunoasterea victimei de catre inculpat; o legitimize uitata la locul infractiunii);
- obiectele care *au fost folosite sau au fost destinate sa foloseasca* la savarsirea unei infractiuni reprezinta mijloacele de savarsire a infractiunii. Acestea sunt fie confectionate anume pentru a servi la savarsirea infractiunii (un autoturism caruia i-au fost aduse modificari pentru a fi ascunse in el drogurile la trecerea prin vama, armele de foc, instrumentele de spargere, cheile false), fie, indiferent de provenienta sau destinatia lor, sunt obiecte care au fost sau urmau sa fie folosite la savarsirea unei infractiuni (un cutit, o ranga, o bata, untoporet.);

- obiecte care sunt *produsul* infractiunii, ca *rezultat material* al faptei (produsele contrafacute, bancnotele falsificate, alimentele sau bauturile falsificate) si ca beneficiu obtinut din infractiune (autoturismul sustras, sumele de bani sustrate sau obtinute prin înselaciune, banii obtinuti din valorificarea bunurilor furate etc.). Ultimele doua categorii de mijloace de proba poarta denumirea de *corpuri delictive* si au o mare importanta in activitatea de probatiune, oferind informatii esentiale despre fapta savarsita, in comparatie cu celelalte mijloace de proba care servesc, in general, la stabilirea vinovatiei sau nevinovatiei faptuitorului ori a imprejurarilor in care fapta a fost savarsita.

b) Procedura folosirii mijloacelor materiale de proba

Dupa savarsirea unei infractiuni, organele de urmarire penala procedeaza la descoperirea si strangerea obiectelor ce pot constitui mijloace materiale de proba, efectuand, in acest scop, cercetari la fata locului, perchezitii, ridicari de obiecte si inscrisuri. Dupa ce au fost gasite de catre organele de urmarire penala sau prezentate de partile din proces, mijloacele materiale de proba sunt *fixate*, prin întocmirea unui proces-verbal, în care se face descrierea lor, cu indicarea locului, a pozitiei, a datei, a împrejurarilor în care au fost gasite, la care se pot anexa fotografii, mulaje, pelicule, schite etc. Dupa fixarea lor procesuala, obiectele sunt *pastrate la* organul judiciar care instrumenteaza cauza, care le poate prezenta partilor si martorilor, spre *recunoastere*, sau pot fi examinate si supuse unei constatari tehnico-stiintifice ori unei expertize criminalistice. Organul judiciar poate dispune anexarea acestor obiecte la dosarul cauzei, servind ca mijloace materiale de proba. Unele corpuri delictive, dupa fixarea lor procesuala, sunt restituite persoanei vatamate (bunurile sustrate) sau depuse la institutiile corespunzatoare (valuta), proba existentei acestora facandu-se cu procesul-verbal de descriere si fixare.

c) Valoarea probatorie a mijloacelor materiale de proba

Probele obtinute prin mijloacele materiale de *proba*, desi ofera organelor judiciare elemente de extrema importanta in aflarea adevarului, sunt apreciate dupa aceleasi reguli ca si celelalte mijloace de probe, fiind necesara coroborarea lor cu celelalte probe administrate în cauza, pentru ca organele judiciare sa-si formeze convingerea ca ele exprima adevarul. Exista situatii în care, datorita valorii lor informative, obiectele dovedesc chiar faptul principal, fiind izvorul unor probe *directe* (de exemplu, gasirea unor produse sau obiecte a caror detinere este interzisa prin lege, la o persoana, fac dovada savarsirii infractiunii a carei latura obiectiva consta în detinerea acestora; concret, este cazul, de pilda, al substantelor stupefiante gasite asupra unei persoane sau în locuinta acesteia ori a unei arme de foc). Alte obiecte sunt izvorul unor probe *indirecte*, care dovedesc fapte probatorii, cum ar fi arma persoanei care a împuscat victima, gasita *la* locul faptei. In aprecierea probelor materiale trebuie sa se manifeste o deosebita atentie, întrucat acestea pot fi alterate de catre persoane interesate sau pot fi create artificial, pentru ca organele judiciare sa fie induse în eroare, prin obtinerea unor informatii gresite sau insuficiente.